

Má *Nottebohm* ešte miesto v medzinárodnom práve?

**Mgr. Tereza Uhaľová, študentka Advanced LL.M. na KU Leuven,
Belgicko**

KU Leuven, Fakulta práva a kriminológie, Belgicko

Abstrakt

Tento článok sa venuje prípadu *Nottebohm* a skúma jeho význam a kontroverzie v medzinárodnom práve. Najprv analyzuje kritiku rozhodnutia Medzinárodného súdneho dvora, zameriava sa na teóriu „*skutočnej väzby*“, ktorá bola rozhodujúca pre odmietnutie diplomatickej ochrany v danom spore. Autorka skúma názorové prúdy, ktoré rozsudok vyvolal. Zároveň opisuje jeho potenciálne využitia a jeho dôsledky pre koncepciu štátnej ochrany a občianstva. Autorka sa v článku zamýšľa nad tým, ako môže byť prípad *Nottebohm* relevantný dnes v dobe globalizácie a čoraz častejšieho nadobúdania viacerých občianstiev. V závere článku autorka reflektuje najvhodnejší spôsob aplikácie prípadu na otázky občianstva a medzinárodnej ochrany a navrhuje budúci postup v danej problematike.

Kľúčové slová

Štátne občianstvo, štátna príslušnosť, diplomatická ochrana, dvojaké občianstvo, viacpočetné občianstvo

1. Prípád na pomedzí suverenity a mobility

Rozsudok Medzinárodného súdneho Dvoru (ďalej ako „MSD“) *Nottebohm*¹ už v čase jeho vydania čelil extenzívnej kritike. Napriek tomu ale jeho prvky sledujeme byť aplikované aj dnes na medzinárodnej scéne. Prípád sa týkal diplomatickej ochrany, avšak časom došlo k otázke jeho uplatnenia v prípadoch absolútne sa netýkajúcich viacnásobného občianstva či spomínanej diplomatickej ochrany. V súčasnosti vidíme potrebu znovu sa k nemu vrátiť a analyzovať čo presne MSD zamýšľal v jeho rozhodnutí, vzhľadom na objavenie sa nového relevantného prípadu pred MSD, citáciu rozsudku Európskou komisiou pri kritike Malty v súvislosti s občianstvom získaným investíciou, ako aj zneužívanie odoberania a udeľovania štátnej príslušnosti – viditeľné na medzinárodnej scéne prostredníctvom dlhoročnej praxe Ruska v oblasti vydávania pasov, ktorá je označená ako „pasová politika“. ² Súčasný svet je globalizovaný, počet medzinárodných migrantov sa pohybuje okolo 281 miliónov (3,6% celosvetovej populácie).³ Jednotlivci sú častokrát nositeľmi viac ako jedného občianstva, osoby migrujú, mnohonárodné spoločnosti zakladajú pobočky v štátoch po celom svete. Migrácia je každodennou záležitosťou a práve preto sa javí, že *Nottebohm* už miesto v medzinárodnom práve nemá a po dlhší čas ani nemal.

1.1. Skutkové okolnosti prípadu *Nottebohm* z roku 1955

Friedrich *Nottebohm*, nemecký občan narodený v roku 1881, sa presťahoval do Guatemaly v roku 1905. V Guatemale si založil obchodnú spoločnosť a zahájil rozsiahle obchodné aktivity so svojimi bratmi. Občas sa vrátil do Nemecka z obchodných a rodinných dôvodov, ale natrvalo bol usadený v Guatemale. Jeho pobyt v Guatemale trval 34 rokov, ale napriek tomu nikdy nezískal občianstvo krajiny. V roku

¹ *Nottebohm Case*, Liechtenstein v Guatemala, (second phase), Judgment of 6 April 1955, I.C.J.

² Bescotti, E., Burkhardt, F., Rabinovych, M., Wittke, C. 2022. “Passportization: Russia’s ‘humanitarian’ tool for foreign policy, extra-territorial governance, and military intervention.” In *Verfassungsblog*. 23 March 2022. [online]. [cit. 2025-12-03]. Dostupné na internete: <<https://verfassungsblog.de/passportization/>>

³ Młynarczyk, J. 2024. “Reassessing *Nottebohm* in an Era of Global Mobility.” In *LSE Law Review Blog*, 25 September 2024. [online]. [cit. 2025-12-03]. Dostupné na internete: <<https://blog.lselawreview.com/2024/09/25/reassessing-nottebohm-in-an-era-of-global-mobility/>>

1939 odcestoval do Lichtenštajnska a nachádzal sa tam v čase kedy Nemecko napadlo Poľsko. *Nottebohm* Požiadala Lichtenštajnsko o nadobudnutie občianstva, ktoré v roku 1939 aj získal. V Lichtenštajnsku ale nikdy *Nottebohm* nežil, nemal tam pobyť, nemal žiadne iné väzby s touto krajinou okrem faktu, že tam prebýval jeho brat a *Nottebohm* bol nútený na získanie tohto občianstva zaplatiť poplatky vo výške 40.500 švajčiarskych frankov a zálohu vo výške 30.000 frankov. Zároveň *Nottebohm* občianstvo Lichtenštajnska získal po 11 dňoch od podania jeho žiadosti, čo predstavovalo veľmi urýchlené schválenie žiadosti o naturalizáciu. Friedrichovi *Nottebohmovi* bola odpustená povinnosť predchádzajúceho 3-ročného pobytu na získanie štátneho občianstva s tým, že sa musel podrobiť podmienke zaplataenia spomínaného naturalizačného poplatku a každoročnej dane a podmienke stratenia nemeckého občianstva. Vzhľadom na to, že *Nottebohm* nadobudol lichtenštajnské občianstvo, podľa vtedajších predpisov Nemecka mal nemecké občianstvo stratiť. Požiadala o víza na základe jeho lichtenštajnského pasu s cieľom návratu do Guatemaly. Po jeho návrate pokračoval v jeho obchodných činnostiach a zabezpečil aby orgány verejnej moci v Guatemale o tejto zmene mali vedomosť, pričom ju aj schválili. Napriek tomuto Friedricha v Guatemale zadržali ako nepriateľského cudzinca a speňažili jeho majetok. Odovzdali ho do väzby Spojeným štátom americkým. Lichtenštajnsko malo záujem poskytnúť svojmu občanovi Friedrichovi *Nottebohmovi* diplomatickú ochranu, vzhľadom na to, že jeho zadržanie a internovanie bolo podľa názoru Lichtenštajnska v rozpore s medzinárodným právom, keďže *Nottebohm* bol občanom štátu s neutrálnym statusom. Po skončení vojny mu návrat do Guatemaly nebol umožnený a preto odcestoval do Lichtenštajnska, ktoré podalo žalobu na MSD v roku 1951.

1.2. Rozsudok MSD

Rozsudok MSD bol čiastočne nepochopený medzinárodnou komunitou. V tomto prípade nešlo o otázku či MSD uznáva alebo neuznáva nadobudnutie lichtenštajnského občianstva zo strany *Nottebohmy*, v očiach súdu nebolo jeho občianstvo spochybňované. Išlo o otázku či je Guatemala povinná uznať takto nadobudnuté štátne občianstvo pre potreby aplikácie diplomatickej ochrany.

Odpoveď Súdu bola jednoznačná – Guatemala nie je povinná uznať jeho lichtenštajnskú štátnu príslušnosť. MSD potvrdil obyčajové pravidlo, že je v právomoci štátov rozhodnúť komu a pod akými podmienkami udelia svoje občianstvo.⁴ V skutočnosti došlo k obmedzeniu medzinárodných účinkov lichtenštajnského občianstva, pretože Lichtenštajnsko nebolo oprávnené uplatniť diplomatickú ochranu voči svojmu občanovi, ktorý vyčerpal všetky vnútroštátne prostriedky nápravy v USA. Súd sa nevyjadril k podmienkam naturalizácie nachádzajúcich sa vo vnútroštátnom právnom poriadku.

K rozsudku pripojili svoje nesúhlasné stanoviská sudcovia MSD *Helge Klæstad*,⁵ *John Erskine Read*⁶ a *Paul Guggenheim*.⁷ *Guggenheim* súhlasil s faktom, že rozsudok sa týkal len problematiky možnosti limitovania účinkov občianstva na medzinárodnej scéne, a to konkrétne, či účinok diplomatickej ochrany môže byť oddelený od platne udelenej štátnej príslušnosti. Sudca uviedol, že podľa jeho názoru môže k tomuto dôjsť len v prípadoch viacnásobného občianstva, čo v samotnom prípade *Nottebohm* nebolo splnené, vzhľadom na to, že *Nottebohm* stratil občianstvo Nemecka nadobudnutím občianstva Lichtenštajnska. Postoj sudkyne *Klæstad* spočíval v tom, že MSD dostatočne preukázal, že občianstvo nebolo nadobudnuté podvodom. *Read* nesúhlasil s rozsudkom v bode ohľadom neuznania občianstva, pretože podľa jeho názoru Guatemala nedostatočne preukázala obvinenie voči Lichtenštajnsku.⁸ Hlavným problémom sa ukázala skutočnosť, že *Nottebohm* nebol osobou s viac ako jedným občianstvom v čase vzniku tohto sporu. *Nottebohm* mal jedine lichtenštajnské občianstvo, nemecké občianstvo stratil podľa vnútroštátnych

⁴ Pravidlo je možné nájsť kodifikované: Convention on Certain Questions Relating to the Conflict of Nationality Law, League of Nations, 13 April 1930, The Hague, Treaty Series, vol. 179, p. 89, No. 4137, čl. 1.

⁵ *Nottebohm Case, Liechtenstein v Guatemala, (second phase), Dissenting opinion by Judge Klaestad, Judgment of 6 April 1955, I.C.J.*

⁶ *Nottebohm Case, Liechtenstein v Guatemala, (second phase), Dissenting opinion by Judge Read, Judgment of 6 April 1955, I.C.J.*

⁷ *Nottebohm Case, Liechtenstein v Guatemala, (second phase), Dissenting opinion of M. Guggenheim, Judgment of 6 April 1955, I.C.J.*

⁸ Worster, W. T. 2023. "Reining in the Nottebohm Case". In *Boston University International Law Journal*. [online]. [cit. 2025-12-03]. Dostupné na internete: <<https://www.bu.edu/ilj/files/2023/11/Worster.pdf>>.

pravidiel Nemecka v čase jeho naturalizácie v inom štáte. *Nottebohm* mal *de jure* len jednu štátnu príslušnosť.⁹

1.3. Skutočné puto občianstva

V rozsudku MSD vyslovil teóriu „skutočného puta“ (ďalej aj ako „skutočná väzba“ alebo angl. „*genuine link*“) a štátnu príslušnosť definoval ako „...zákonné puto, ktorého základom je sociálny fakt pripútanosti, pravé spojenie existencie, záujmov a citov, spolu s existenciou vzájomných práv a povinností.“¹⁰ Do úvahy zobral rôzne faktory ako obvyklé bydlisko jednotlivca, centrum jeho záujmov, rodinné väzby, účasť vo verejnom živote, pripútanosť, ktorú prejavuje ku krajine a vstúpuje svojim deťom, a iné. Tento test bol vytvorený zo strany MSD, ani jedna zo strán nenavrhol jeho použitie. MSD dospel ku záveru, že *Nottebohm* vo vzťahu k Lichtenštajnsku tieto podmienky nespĺňal, ale nadobudol občianstvo s jediným cieľom získať ochranu Lichtenštajnska. Skutočné puto malo byť to, čo určuje ku ktorej krajine má osoba bližšie spojenie – avšak nie je tu žiadny náznak, že silné spojenie s iným štátom by oprávňovalo diplomatickú ochranu v prípade absencie štátneho občianstva.¹¹ Tak ako vyslovil aj sudca *Read*, žiadne pravidlo v pozitívnom práve neupravovalo situáciu, ktorá sa ocitla pred MSD. Vo svojom stanovisku uviedol, že v prípade ak by diplomatická ochrana osôb s dvojakým alebo viacnásobným občianstvom bola upravená v medzinárodnom práve, štáty by nemali dôvod medzi sebou uzatvárať zmluvy v danej oblasti.¹² Súd bol taktiež skeptický ohľadom zámeru nadobudnúť občianstvo v danom prípade, ale sudca *Read* nesúhlasil s relevanciou tohto faktoru. *Nottebohm* sa po vojne presťahoval do Lichtenštajnska a bol rezidentom po dobu takmer desiatich rokov, teda aj v čase vydania predmetného rozhodnutia.¹³ Sudca

⁹ Spiro, J. P. 2019. *Nottebohm and ‘Genuine Link’: Anatomy of a Jurisprudential Illusion*. In *Investment migration working paper*. [online]. 2019, IMC-RP, 2019/1, 10 s. [cit. 2025-12-03]. Dostupné na internete: <<https://investmentmigration.org/wp-content/uploads/2020/10/IMC-RP-2019-1-Peter-Spiro.pdf>>. ISSN 2504-1541.

¹⁰ *Nottebohm Case, Liechtenstein v Guatemala, (second phase), Judgment of 6 April 1955, I.C.J., 23 s.*

¹¹ Worster, W. T. 2023. “Reining in the *Nottebohm Case*”. In *Boston University International Law Journal*. [online]. [cit. 2025-12-03]. Dostupné na internete: <<https://www.bu.edu/ilj/files/2023/11/Worster.pdf>>.

¹² *Nottebohm Case, Liechtenstein v Guatemala, (second phase), Judgment of 6 April 1955, I.C.J., 41 s.*

¹³ Spiro, J. P. 2019. *Nottebohm and ‘Genuine Link’: Anatomy of a Jurisprudential Illusion*. In *Investment migration working paper*. [online]. 2019, IMC-RP, 2019/1. 9 s. [cit. 2025-12-04]. Dostupné na internete:

Guggenheim podotkol, že štátne občianstvo sa čoraz viac vzdáva od trvalého pobytu.¹⁴ Dnes tomu nie je inak, práveže naopak, tvrdenie sudcu je značne trefnejšie v roku 2025. Napriek tomuto všetkému, MSD zdôraznil citlivosť na kontext prípadu, akékoľvek rozhodnutie o uznaní účinkov štátnej príslušnosti na medzinárodnej úrovni si vyžaduje posúdenie konkrétnych okolností daného prípadu.

2. Kritika prípadu *Nottebohm* – obstál *Nottebohm* v teórii a praxi?

Niektorí akademici¹⁵ sú názoru, že rozhodnutie MSD bolo plné kontradikecií a bolo zamerané na problém, ktorý nebol predmetom sporu medzi Guatemalou a Lichtenštajnskom. Teória skutočnej väzby, ktorú vyvinul MSD, sa stala terčom kritiky, keďže podľa nej krajina ku ktorej mal mať *Nottebohm* najbližšie spojenie bola Guatemala, krajina ktorej občianstva ani nebol nositeľ. Avšak najzávažnejší dôsledok, ktorý MSD spôsobil, bol fakt, že *Nottebohm* sa prakticky stal osobou bez štátnej príslušnosti, keďže podľa nemeckého práva mal nemecké občianstvo stratiť, a MSD lichtenštajnské občianstvo urobil fakticky neúčinným. Takto nemal žiadny právny spôsob ochrany proti Guatemale. Test by fungoval len v prípade, ak by osoba bola nositeľom viac ako jedného občianstva, a aj vtedy je jeho aplikácia otázná.

Je potrebné zdôrazniť, že rozhodnutie *Nottebohm* je veľmi nejednoznačné – čo presne znamená skutočná väzba? Rôzne štáty, kultúry či jurisdikcie môžu chápať tieto kritériá odlišne. Zároveň sa javí, že zavedenie tohto kritéria môže byť vnímané ako zásah do suverenity štátov – naturalizačné pravidlá patria do ich kompetencie, a odoberanie účinkov štátnym občianstvom je *de facto* obmedzovanie suverénneho práva štátu – keďže štát má právo udeliť občianstvo so všetkými účinkami s ním spojenými. Odborná literatúra sa napriek rôznym interpretáciám zhoduje v dvoch bodoch – teória skutočného puta nespĺňa požiadavky obyčajového práva v medzinárodnom práve.¹⁶ MSD definoval štátnu príslušnosť takým spôsobom, ktorý

<<https://investmentmigration.org/wp-content/uploads/2020/10/IMC-RP-2019-1-Peter-Spiro.pdf>>. ISSN 2504-1541.

¹⁴ *Nottebohm Case, Liechtenstein v Guatemala, (second phase), Dissenting opinion of M. Guggenheim, Judgment of 6 April 1955, I.C.J., 57 s.*

¹⁵ Vid' pozn. č. 21-25.

¹⁶ Spieker, L. D., Weber, F. 2024. "Bonds without belonging? The genuine link in international, union, and nationality law." *In Yearbook of European Law*, Vol. 43, p. 56–94. doi:10.1093/yel/yeae007. [online]. [cit.

nemohol a nemôže byť potvrdený štátnou praxou prijatou ako záväzné právo. V súčasnosti neexistuje jednoznačný list prípustných dôvodov na udelenie štátnej príslušnosti, pokiaľ štáty konajú v súlade s pravidlami medzinárodného práva, môžu voľne rozhodnúť kto je ich občanom. Rozsudok MSD určil jedine dôvody ktoré môžu byť použité na odobranie účinku občianstva na medzinárodnej úrovni, ale žiadne obmedzenia na udelenie občianstva ako takého.¹⁷ Podľa čl. 1 Haagskeho dohovoru z 12. apríla 1930, ktorý našiel vyjadrenie prostredníctvom Rady Európy v Európskom dohovore o občianstve, v čl. 3 ods. 1, 2: „Každý štát vo svojom právnom poriadku ustanoví, kto sú jeho občania. Túto právnú normu ostatné štáty akceptujú, ak je v súlade s platnými medzinárodnými dohovormi, obyčajovým medzinárodným právom a všeobecne uznávanými princípmi práva týkajúcimi sa občianstva.“¹⁸ Napriek tomu sa medzinárodná komunita zhoduje, že určité spojenie k štátu občianstva je potrebné, nie je vhodné, aby štát udeľoval občianstvo osobám, ktoré so štátom nespája ani jedno kritérium, avšak otázka, čo predstavuje tieto kritériá, zostáva nezodpovedaná.¹⁹

2.1. Názor akademikov

Akademik a autor, ktorý ostro kritizuje rozsudok MSD je *Peter J. Spiro*,²⁰ ktorý tvrdí že ide o nesprávny rozsudok a poukazuje na jeho limitovanú aplikáciu. Medzi ďalších kritikov zaraďujeme *Dimitry Kochenov*,²¹ *Paul Weis*,²² *Robert Sloane*,²³

2025-12-05].

Dostupné

na:

<<https://academic.oup.com/yel/article/doi/10.1093/yel/yeae007/7984434>>.

¹⁷ Tamtiež.

¹⁸ Európsky dohovor o občianstve z 6.11.1997, Štrasburg (oznámenie MZV SR č. 418/2000 Z. z.).

¹⁹ Spieker, Weber, Supra pozn. č. 17.

²⁰ Spiro, J. P. 2019. Nottebohm and 'Genuine Link': Anatomy of a Jurisprudential Illusion. In *Investment migration working paper*. [online]. 2019, IMC-RP, 2019/1. 2 s. [cit. 2025-12-03]. Dostupné na internete: <<https://investmentmigration.org/wp-content/uploads/2020/10/IMC-RP-2019-1-Peter-Spiro.pdf>>. ISSN 2504-1541.

²¹ Kochenov, D. 2012. Two Sovereign States vs. A Human Being: ECJ as a Guardian of Arbitrariness in Citizenship Matters, in *Globalisation, Migration, and the Future of Europe*, contribution in: EUI EUDO Citizenship Forum debate on the Case C-135/08 Rottmann [2010], forthcoming in Shaw, Jo (ed.), 'Has the European Court of Justice Challenged the Member State Sovereignty in Nationality Law?', *EUI Robert Schuman Centre for Advanced Studies Paper*, 2010.

Kochenov, D. 2010. Citizenship Without Respect: The EU's Troubled Equality Ideal, In *Jean Monnet Paper No. 8/10*, NYU Law School.

²² Spiro, supra 9, str. 4, citujúc Weis, P., 1979, *Nationality and Statelessness in International Law* 101, 2d ed.

²³ Sloane, D. R. 2009. Breaking the Genuine Link: The Contemporary International Legal Regulation of Nationality, In 50 *Harvard International Law Journal* 1, 16, 2009.

a ďalších.²⁴ Vo výsledku tvrdia, že *Nottebohm* predstavuje správne rozhodnutie len ak ide o situáciu limitovanú na aplikáciu diplomatickej ochrany pri osobách s viacpočetným občianstvom v zámere aby sa predišlo zneužitiu práv. Preto je teória skutočného puta relevantná len v prípade ak štát chce vykonávať vlastné právo, a nie ako všeobecné pravidlo štátneho občianstva.²⁵ Toto je badateľné aj na základe Návrhov článkov o diplomatickej ochrane vytvorenými Komisiou pre medzinárodné právo.²⁶ Uznávaný odborník na medzinárodné právo *Malcolm Shaw* s týmto tvrdením v jeho literatúre nesúhlasí a uvádza, že ide aj o pravidlo pri udeľovaní občianstva. Uznávaný *Ian Brownlie*, na druhú stranu, v jeho odbornej literatúre jedine poukazuje na možné použitie prípadu s cieľom spochybniť platnosť štátnej príslušnosti s ohľadom na diplomatickú ochranu. Upozorňuje, že tribunály by mali test skutočného puta aplikovať liberálnym spôsobom, a teda nevnímať ho ako striktný test.²⁷

V oblasti občianstva sa medzinárodné právo vždy snažilo o čo najpriaznivejšiu interpretáciu kvôli ochrane práv jednotlivcov – prípad *Nottebohm* sa od tejto praktiky odkláňa a zavádza reštriktívnu interpretáciu platnosti štátneho občianstva. Je pozoruhodné, že práve MSD by vytvoril test, ktorý v konečnom výsledku môže viesť k nemožnosti ochrany svojich práv jednotlivcom, a teda v skutočnosti sa osoba stáva osobou bez štátneho občianstva. Právo na občianstvo je už dnes chránené viacerými dohovormi, a zároveň je kodifikované aj pravidlo prevencie proti vzniku situácii kedy sa osoby ocitnú bez akéhokoľvek občianstva.

2.2. (Ne)uplatnenie v praxi?

Pred MSD sa objavil prípad Katar proti Spojeným arabským emirátom (ďalej „SAE“)²⁸ vo veci údajných porušení Medzinárodného dohovoru o odstránení všetkých foriem rasovej diskriminácie. Katar tvrdil, že SAE prijali a uplatnili sériu

²⁴ Vid' Spiro, supra pozn. 9, str. 11.

²⁵ Worster, W. T. 2023. "Reining in the Nottebohm Case". In *Boston University International Law Journal*. [online]. [cit. 2025-12-03]. Dostupné na internete: <<https://www.bu.edu/ilj/files/2023/11/Worster.pdf>>.

²⁶ Návrhy článkov o diplomatickej ochrane, Komisia pre medzinárodné právo, 2006.

²⁷ Worster, supra 26, str. 313.

²⁸ Application of the international convention on the elimination of all forms of racial discrimination, Qatar v United Arab Emirates, Judgement of 4 February 2021, in Reports of judgements, advisory opinions and orders of the ICJ.

diskriminačných opatrení namierených proti Katarčanom na základe ich národného pôvodu. Prípád je relevantný vzhľadom na to, že MSD sa takmer vôbec nezaoberal *Nottebohm*, napriek tomu že ho citoval: „Štátna príslušnosť je právny atribút, ktorý patrí do voľnej úvahy štátu a môže sa počas života osoby meniť.“²⁹ Prekvapivý záver, vzhľadom na to, že prípad *Nottebohm* sa zaoberal práve odmietnutím uznať zmenenú príslušnosť. Týmto spôsobom MSD potvrdil, že *Nottebohm* nebol prípad odmietnutia uznať platnosť štátneho občianstva, ale odmietnutia účinku jedného z benefitov platného štátneho občianstva – a to diplomatickej ochrany. Sudca *Robinson* v predmetnom rozhodnutí kritizoval použitie prípadu *Nottebohm* – argumentoval, že prípad bol rozhodnutý v roku 1955, a že prípad odráža historický pohľad na medzinárodné právo, ktorý už dnes vzhľadom na ochranu ľudských práv nie je správny. Štát nie je schopný odobrať občianstvo osobe ak by takto osoba v dôsledku zostala bez akéhokoľvek občianstva. Aj samotná Komisia pre medzinárodné právo uviedla, že ak by sa požiadavka skutočného puta prísne uplatňovala, vylúčila by milióny osôb z možnosti využívať diplomatickú ochranu.³⁰

Relevancia rozsudku naberá na dôležitosti jeho citáciou Komisiou v oblasti sporu voči Malte³¹ – Komisia sa opierala o jednu ústrednú úvahu, a to že právo Únie vyžaduje skutočnú väzbu medzi členskými štátmi a ich štátnymi príslušníkmi. Odborná literatúra ale hrubo kritizuje túto argumentáciu, a jej výsledok je už známy – Súdny dvor EÚ ju odmietol. Malta nebude mať právo naďalej ponúkať investične získané občianstvo, ale nie kvôli absencii skutočnej väzby, ale kvôli porušeniu základných princípov medzi členskými štátmi v práve EÚ.

Spomenutia hodným je aj prípad pred Súdnym dvorom EÚ *Micheletti*,³² v ktorom súd tiež odmietol aplikáciu skutočného puta pri posudzovaní občianstva EÚ podľa práva EÚ. *Nottebohm* teda čelil a čelí kritike – ale nemožno opomenúť uvedenie samotného MSD, že ide o limitované situácie na ktoré sa môže prípad aplikovať.

²⁹ Tamtiež, str. 98.

³⁰ Spieker, supra 17.

³¹ Rozsudok Súdneho dvora (veľká komora) z 29.04.2025, Európska komisia proti Maltskej republike, C-181/23, ECLI:EU:C:2025:283.

³² *Micheletti and others v Delegación del Gobierno en Cantabria*, Case C-369/90, Opinion of AG Tesouro in 1992, ECLI:EU:C:1992:295.

3. V prospech *Nottebohma*

Napriek tomu, že sa autori zhodujú, že *Nottebohm* nepredstavuje medzinárodnú obyčaj, niektorí ho považujú za všeobecnú zásadu medzinárodného práva, a to vysoko uznávaní odborníci na medzinárodné právo ako *Phillip C. Jessup*, *James Crawford*, *Ian Brownlie*, *Peter Tomka*.³³ Sú názoru, že MSD sa pokúšal zamedziť zneužitiu práv na medzinárodnej scéne zo strany štátu či jednotlivca, a teda že udelenie občianstva bude uznané na účel diplomatickej ochrany len v prípade ak tak nie je urobené v zlej viere.³⁴

Odkaz na *Nottebohma* možno nájsť napríklad v nedávnom rozhodnutí Výboru OSN pre ľudské práva týkajúcom sa udelenia ruského občianstva pri anexii Krymu.³⁵ Okrem toho na skutočné puto a jeho použitie odkazujú aj Medziamerický súd pre ľudské práva,³⁶ Európsky súd pre ľudské práva,³⁷ Európsky dohovor o občianstve.³⁸ Aj keď sú tieto jednotlivé interpretácie prípadu zasadené do špecifických kontextov, spája ich spoločný prvok: pri rešpektovaní vnútroštátnych kompetencií zároveň formulujú limity pre uznávanie štátnych príslušností.³⁹ Okrem prípadov ako je získanie občianstva investíciou, štáty neudeľujú občianstvo osobám bez určitého spojenia ku krajine samotnej. Na prípad *Nottebohm* sa teda vieme pozrieť aj z druhej strany – a to, že má zamedzovať svojvoľnému zneužívaniu práv či podvodu, a zároveň, že ak ide o štát ktorý sa pokúša rozšíriť svoju moc prostredníctvom vydávania pasov a udeľovania občianstiev osobám, s ktorými ich nič nespája, tak *Nottebohm* predstavuje vhodnú možnosť ako sa s týmto zásahom vysporiadať.

³³ Tamtiež.

³⁴ International Law Commission, First report on diplomatic protection, JR Dugard, Special Rapporteur, A/CN.4/506, Add. 1, para 120.

³⁵ Bratsylo and others v Russian Federation, 23 May 2024, CCPR/C/140/D/3022/2017, para 8.10.

³⁶ IACtHR, Ser A, No 4 (1984), Advisory Opinion OC-4/84, 19 January 1984, paras 36–38. Proposed Amendments to the Naturalization Provisions of the Constitution of Costa Rica, para 37.

³⁷ Petrapavlovskis v Latvia, No 44230/06, 13 January 2015, para 84.

³⁸ Explanatory Report to the European Convention on Nationality, Strasbourg, 6.XI.1997, Council of Europe European Treaty Series – No. 166, art. 2, art. 7(1), art. 18(2).

³⁹ Spieker, supra 17.

4. Medzinárodný odkaz

Niektorí autori ako *Luke Dimitrios Spieker* či *Ferdinand Weber* uvádzajú, že súčasná kritika preháňa riziká vyplývajúce z požiadavky skutočného puta. Chápu skutočné puto ako všeobecnú zásadu medzinárodného práva, ktorá sa snaží zabrániť zneužívaniu udeľovania štátneho občianstva. Neharmonizuje právo štátov, ale skorej funguje ako negatívne kritérium, prejav zákazu zneužitia práva pri zjavne neprimeranom udelení štátneho občianstva. Každý prípad musí byť zohľadnený osobitne. V prípade, ak sa štátne občianstvo udelí bez existencie skutočného puta, dôsledkom je neuznanie na medzinárodnej úrovni. Medzinárodné právo preto nie je bezmocné pokiaľ ide o cezhraničné účinky udeľovania štátneho občianstva, a napríklad práve určité ruské praktiky je možné riešiť týmto spôsobom.⁴⁰

Toto je ale len jeden z názorových prúdov vychádzajúcich z kontroverzného rozsudku *Nottebohm*. Druhý názorový prúd nie je fanúšikom tohto rozsudku, a poukazuje na to, že *Nottebohm* sa v praxi neuplatnil. V prípade *Flegenheimer*⁴¹ či *Micheletti*⁴² bola teória skutočného puta odmietnutá, azda jediným významným súdnym sporom, v ktorom bol prípad *Nottebohm* akceptovaný ako rozhodovacie pravidlo bol prípad A/18 pred Iránsko-americkým tribunálom,⁴³ ale to v pozitívnom svetle – extenzívne, aby jednotlivci mohli mať prístup k právam. Rozhodcovské tribunály zriadené podľa Dohovoru ICSID odmietli zásadu skutočného puta s cieľom uznať primát vnútroštátnych pravidiel o štátnej príslušnosti. V súvislosti s vyššie uvádzaným, ani samotná Komisia pre medzinárodné právo *Nottebohma* neprijala. Komentáre ku návrhu článkov o diplomatickej ochrane považujú za vhodné „obmedziť *Nottebohma* na skutkové okolnosti daného prípadu“ s tým, že MSD „nemal v úmysle formulovať všeobecné pravidlo“. Komisia pre medzinárodné právo uviedla, že dôkazné bremeno by mal niesť každý štát, ktorý spochybňuje štátnu príslušnosť osoby, keďže „štátu udeľujúcemu štátne občianstvo musí byť poskytnutý určitý priestor na voľné

⁴⁰ Tamtiež.

⁴¹ *Flegenheimer Case*, United States v Italy, Decision of 20 September 1958, No. 182, 14 R.I.A.A. 327.

⁴² *supra* 32.

⁴³ Spiro, *supra* 9, str. 13.

*uváženie pri rozhodovaní o jeho udelení a existuje prezumpcia v prospech platnosti udelenia štátneho občianstva štátom“.*⁴⁴

4.1. Výzvy budúcnosti

Najvhodnejšie sa teda javí uplatniť *Nottebohma* na prípady týkajúce sa jedine osôb s viacpočetným občianstvom a súčasného problému diplomatickej ochrany. Toto chápanie je v súlade aj s čl. 7 Návrhov článkov o diplomatickej ochrane Komisie pre medzinárodné právo, ktorá uvádza: „Štát, ktorého je osoba štátnym príslušníkom, nemôže vykonávať diplomatickú ochranu voči štátu, ktorého je táto osoba tiež štátnym príslušníkom, pokiaľ štátna príslušnosť prvého štátu nie je prevažujúca — a to v čase vzniku ujmy aj v čase oficiálneho predloženia nároku.“⁴⁵ Rozhodnúť čo znamená prevažujúca – už bude na posúdení konkrétneho tribunálu. Do budúcnosti by bolo vhodné na medzinárodnej scéne formulovať určité, aj keď nezáväzné pravidlá, ktoré by mali možnosť stať sa obyčajovým právom alebo byť sformulované do medzinárodného dohovoru. Takto by nedochádzalo k rozsiahlym diskusiám o uplatňovaní prípadu *Nottebohm* a teórie skutočnej väzby.

⁴⁴ Návrhy článkov o diplomatickej ochrane s komentármi, Komisia pre medzinárodné právo, 2006, 30 s., čl. 4, ¶ 7.

⁴⁵ Návrhy článkov o diplomatickej ochrane s komentármi, Komisia pre medzinárodné právo, 2006, 34 s., čl. 7.

Zoznam Literatúry

Application of the international convention on the elimination of all forms of racial discrimination, Qatar v United Arab Emirates, Judgement of 4 February 2021, in Reports of judgements, advisory opinions and orders of the ICJ.

Bescotti, E., Burkhardt, F., Rabinovych, M., Wittke, C. 2022. "Passportization: Russia's 'humanitarian' tool for foreign policy, extra-territorial governance, and military intervention." In *Verfassungsblog*. 23 March 2022. [online]. [cit. 2025-12-03]. Dostupné na internete: <<https://verfassungsblog.de/passportization/>>

Bratsylo and others v Russian Federation, 23 May 2024, CCPR/C/140/D/3022/2017.

Convention on Certain Questions Relating to the Conflict of Nationality Law, League of Nations, 13 April 1930, The Hague, Treaty Series, vol. 179, p. 89, No. 4137.

Európsky dohovor o občianstve z 6.11.1997, Štrasburg (oznámenie MZV SR č. 418/2000 Z. z.).

Explanatory Report to the European Convention on Nationality, Strasbourg, 6.XI.1997, Council of Europe European Treaty Series – No. 166.

Flegenheimer Case, United States v Italy, Decision of 20 September 1958, No. 182, 14 R.I.A.A. 327.

IACtHR, Ser A, No 4 (1984), Advisory Opinion OC-4/84, 19 January 1984, paras 36–38. Proposed Amendments to the Naturalization Provisions of the Constitution of Costa Rica.

International Law Commission, First report on diplomatic protection, JR Dugard, Special Rapporteur, A/CN.4/506, Add. 1, para 120.

Kochenov, D. 2010. Citizenship Without Respect: The EU's Troubled Equality Ideal. In *Jean Monnet Paper* No. 8/10, NYU Law School.

Kochenov, D. 2012. Two Sovereign States vs. A Human Being: ECJ as a Guardian of Arbitrariness in Citizenship Matters, in Globalisation, Migration, and the Future of Europe, contribution in: EUI EUDO Citizenship Forum debate on the Case C-135/08 Rottmann [2010], forthcoming in Shaw, Jo (ed.), 'Has the European Court of Justice Challenged the Member State Sovereignty in Nationality Law?', *EUI Robert Schuman Centre for Advanced Studies Paper*, 2010.

Micheletti and others v Delegación del Gobierno en Cantabria, Case C-369/90, Opinion of AG Tesouro in 1992, ECLI:EU:C:1992:295.

Młynarczyk, J. 2024. "Reassessing Nottebohm in an Era of Global Mobility." In *LSE Law Review Blog*, 25 September 2024. [online]. [cit. 2025-12-03]. Dostupné na internete:

<<https://blog.iselawreview.com/2024/09/25/reassessing-nottebohm-in-an-era-of-global-mobility/>>

Návrhy článkov o diplomatickej ochrane, Komisia pre medzinárodné právo, 2006.

Návrhy článkov o diplomatickej ochrane s komentármi, Komisia pre medzinárodné právo, 2006.

Nottebohm Case, Liechtenstein v Guatemala, (second phase), Judgment of 6 April 1955, I.C.J.

Nottebohm Case, Liechtenstein v Guatemala, (second phase), Dissenting opinion of M. Guggenheim, Judgment of 6 April 1955, I.C.J.

Nottebohm Case, Liechtenstein v Guatemala, (second phase), Dissenting opinion by Judge Read, Judgment of 6 April 1955, I.C.J.

Nottebohm Case, Liechtenstein v Guatemala, (second phase), Dissenting opinion by Judge Klaestad, Judgment of 6 April 1955, I.C.J.

Petravskis v Latvia, No 44230/06, 13 January 2015, para 84.

Rozsudok Súdneho dvora (veľká komora) z 29.04.2025, Európska komisia proti Maltskej republike, C-181/23, ECLI:EU:C:2025:283.

Sloane, D. R. 2009. Breaking the Genuine Link: The Contemporary International Legal Regulation of Nationality, In *50 Harvard International Law Journal* 1, 16, 2009.

Spieker, L. D., Weber, F. 2024. "Bonds without belonging? The genuine link in international, union, and nationality law." In *Yearbook of European Law* Vol. 43, Pages 56–94. doi:10.1093/yel/yeae007. [online]. [cit. 2025-12-03]. Dostupné na: <<https://academic.oup.com/yel/article/doi/10.1093/yel/yeae007/7984434>>.

Spiro, J. P. 2019. Nottebohm and 'Genuine Link': Anatomy of a Jurisprudential Illusion. In *Investment migration working paper*. [online]. 2019, IMC-RP, 2019/1, [cit. 2025-12-03]. Dostupné na internete: <<https://investmentmigration.org/wp-content/uploads/2020/10/IMC-RP-2019-1-Peter-Spiro.pdf>>. ISSN 2504-1541.

Worster, W. T. 2023. "Reining in the Nottebohm Case". In *Boston University International Law Journal*. [online]. [cit. 2025-12-03]. Dostupné na internete: <<https://www.bu.edu/ilj/files/2023/11/Worster.pdf>>.